

บทที่ ๒

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. ลักษณะของการวิจัย

การศึกษาถึงความทันสมัยและการมองภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองของคนชราในกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาถึงทัศนคติ ความคิดเห็นต่อตนเองรวมถึงความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันรอบตัวและความสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิด โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ (Survey) โดยใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured interview) จากคนชราทั้งชายและหญิงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร และผู้รับการสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ทั้งนี้เพื่อทราบความแตกต่างของคนชราที่มีปัญหา ต้องสมัครเข้าสถานสงเคราะห์และคนชราทั่วไป ซึ่งข้อมูลนี้ได้จากการสำรวจเบื้องต้น ทราบว่าคนชราในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคเป็นคนที่มียุฒิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวนร้อยละ ๗๘^๑

๒. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้จากส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาคนชรา เรื่อง "คนชรา: ปัญหาบางประการที่สังคมมองข้ามไป" ซึ่งเป็นรายงานการวิจัยของสำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดย ดร.พีรสิทธิ์ คำวงศาศิลป์ สนิ งามฉนวน และประเสริฐ รักไทยดี เก็บข้อมูลจากคนชราที่มีอายุ ๖๐-๘๐ ปี ในกรุงเทพมหานคร และทางภาคใต้ของประเทศไทย จากตัวอย่างทั้งหมด ๘๒๔ คน ซึ่งส่วนที่ผู้เขียนนำมาศึกษาในครั้งนี้ นำเอามาเฉพาะคนชราในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๐๓ คน

^๑รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามในใบสอบข้อเท็จจริงของคนชราที่สมัครเข้าสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ปี ๒๕๒๐ กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์.

๓. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เลือกจากคนชราในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคซึ่งมีทั้งหมด ๔๔๕ คน^๑ เป็นชาย ๑๐๐ คน หญิง ๓๔๕ คน แบ่งเป็นประเภทเสียค่าบริการและประเภทสามัญ เลือกเอาชาย ๒๔ คน หญิง ๗๒ คน รวม ๑๐๑ คน เลือกคนชราจากทะเบียนราษฎรเขตยานนาวา จำนวน ๑๓๓ คน เขตคลองสาน ๖๔ คน รวม ๓๐๒ คน เนื่องจากตัวอย่างมีการกระจายมาก จึงมีความจำเป็นต้องเลือกตัวอย่างประชากร ในเขตกรุงเทพมหานครเพียง ๒ เขต การเลือกจำนวนผู้หญิงต่อผู้ชายเลือกตัวอย่างเป็น หญิง/ชาย เป็นอัตราส่วน ๓:๑ ทั้งนี้ เพราะประชากรในวัย ๖๐ ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จะเป็นหญิง

๔. การเลือกตัวอย่าง (Sampling)

เลือกโดยคัดรายชื่อจากทะเบียนคนชราที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ทั้งประเภทสามัญและเสียค่าบริการ โดยนับเอาชื่อลำดับที่ ๔ ในทะเบียนคนชราที่แยกไว้แต่ละหอพัก ซึ่งแยกรายชื่อชายและหญิงไว้แล้ว ได้คนชราชาย ๒๔ คน หญิง ๔๑ คน ทั้งนี้ ถ้าเลือกตัวอย่างไปถึงคนมีลักษณะหลงลืม ก็จะเว้นเลือกไปคนที่อยู่อันดับที่ ๔ ถัดไปแทน สำหรับคนชราที่ขณะนั้นไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ขณะที่ไปสัมภาษณ์ ก็เลือกคนอันดับที่ ๔ ถัดไปแทนจนครบ ๑๐๐ คน ส่วนคนชราในเขตยานนาวาและคลองสาน จากเขตแยกเป็นตำบลโดยใช้ดูรายชื่อจากทะเบียนราษฎรตามเลขที่ที่เขตมีให้ ปรากฏว่าประสบปัญหา ทาบานไม่พบ บางครั้งพบบ้านไม่พบคนชรา จึงเปลี่ยนเป็นการเดินสุ่มตัวอย่างตามตำบล ตำบลไหนบริเวณกว้างก็เลือกคนชรา มาก โดยใช้วิธีการเดินไปตามตำบลหาคนชราตามบ้าน พบก็เข้าไปสัมภาษณ์เลย ได้จำนวนคนชรา ดังนี้

^๑ สถิติจำนวนคนชราเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๒.

เขตคลองสาน

ตำบล	จำนวน (คน)		รวม
	ชาย	หญิง	
บุคคโล	-	๒	๒
สำเหร่	-	๑	๑
คลองตันไทร	๔	๖	๑๐
คลองสาน	๕	๑๗	๒๒
สมเด็จพระยา	๔	๑๒	๑๖
ลาดหญ้า	๑	๔	๕
บางลำภูล่าง	๓	๑๐	๑๓
		รวม	๖๔ คน

เขตยานนาวา

ตำบล	จำนวน (คน)		รวม
	ชาย	หญิง	
วัดพระยาไกร	๑๒	๑๘	๓๐
ช่องนนทรี	๖	๑๗	๒๓
บางคอแหลม	๔	๑๑	๑๕
บางโกรี่	๓	๕	๘
ยานนาวา	๓	๖	๙
บางโพธิ์พาง	๖	๑๒	๑๘
ทุ่งวัดดอน	๔	๑๑	๑๕
ทุ่งมหาเมฆ	๒	๑๒	๑๔
วัดคอนกาศ	-	๑	๑
		รวม	๑๓๓ คน

๕. การสร้างแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบสอบถามเปิด คือ คำถามที่มีคำตอบหลายคำตอบ ให้ผู้ตอบเลือกได้ตามความต้องการ และนอกจากนี้ยังมีคำถามเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้คนชรา- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่สามารถกำหนดคำตอบได้ เพื่อทราบทัศนคติ ความคิดเห็นของคนชราเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการศึกษา เช่น ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง บุตรหลาน หรือผู้ใกล้ชิด ความสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นต้น

เกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถาม สร้างแบบสอบถามทั้งสิ้น ๔๕ ข้อ โดยแบ่งเป็นหมวดย่อย ๆ ๔ หมวด คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยลักษณะทางประชากรของคนชรา

หมวดที่ ๒ อาชีพที่ประกอบสมัยเมื่อยังประกอบอาชีพได้ หรือในวัยก่อนวัยชรา

หมวดที่ ๓ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในบ้านในแง่ของความรู้สึกต่อกัน และการปฏิบัติต่อกันระหว่างคนชราชับบุตรหลานหรือบุคคลใกล้ชิด

หมวดที่ ๔ ความคิดเห็นที่สามารถใช้วัดความทันสมัยของคนชรา รวมถึงความสนใจในเหตุการณ์รอบตัว และทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ

หมวดที่ ๕ คำถามเกี่ยวกับการประเมินสภาพจิตใจเกี่ยวกับตนเอง

หลังจากสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วก็ได้ทำการทดสอบแบบสอบถาม (Pretest) กับคนชราทั้งหญิงและชาย ๑๒ คน ในสถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียง และคนชราในเขตตำบลเอเกสือ อ.บางละมุง จ.ชลบุรี อีก ๑๒ คน เพื่อตรวจสอบการใช้ถ้อยคำหรือความเหมาะสมของข้อมูลที่ต้องการทราบในแบบสอบถาม ว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถามหรือไม่ คำตอบที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คำถามเหล่านั้นคนชราพอใจที่จะตอบหรือไม่ และต้องใช้เวลาานเท่าใดจากการทดสอบแบบสอบถาม พบว่าบางคำถามเข้าใจยาก จึงนำมาปรับปรุงใหม่ และใช้เวลาในการสัมภาษณ์แต่ละคนประมาณ ๔๕ นาที

หลังจากทำการทดสอบแบบสอบถามและพบข้อบกพร่องแล้ว จึงได้ทำการแก้ไขแบบสอบถามในด้านการใช้ถ้อยคำ และตัดคำถามที่ไม่จำเป็นออก เมื่อแก้ไขเรียบร้อยแล้วปรากฏว่าแบบสอบถามทั้งหมดมี ๔๕ ข้อ ๑๗ หน้า (ตามรายละเอียดในภาคผนวก)

๖. การสัมภาษณ์

เนื่องจากวัยชราเป็นวัยที่ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลง อารมณ์ของคนชราบางคนอาจหงุดหงิด จู้จี้ ไม่ชอบให้ใครมาซักถาม คนชราบางคนชอบให้คนอื่นพูดคุยด้วย บางคนหูตึง ฉะนั้น การเข้าไปสัมภาษณ์คนชราคนใดก็ต้องดูลักษณะคนชราที่นั้นประกอบการพูดคุย บางคนชอบคุยมักจะคุยนอกเรื่อง หรือบางคนเห็นถามมากเกิดความรำคาญก็ต้องใช้ความพยายามของผู้สัมภาษณ์ จะต้องติดตามไปจนกระทั่งสัมภาษณ์เสร็จ ส่วนใหญ่คนชรามักจะไม่ว่างเฉยเมียงานท่าเล็ก ๆ น้อย ๆ การสัมภาษณ์ก็จะไม่ไปขัดจังหวะการทำงาน ใช้เวลาที่คนชรากำลังทำงานพูดคุยไปด้วย ซึ่งคนชราส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือดี เมื่อบอกถึงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ มีจำนวนน้อยมากที่ไม่ยอมให้สัมภาษณ์

๗. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่กำหนด โดยเริ่มสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๒ และสิ้นสุดเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๒๒ โดยได้รับความช่วยเหลือจากนักสัมภาษณ์จำนวน ๑๐ คน แล้วยำข้อมูลที่ได้นำมาลงรหัส แจนับความถี่ของแต่ละราย หากความถี่ร้อยละ และความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยคำนวณจากเครื่องคอมพิวเตอร์ของสถาบันคอมพิวเตอร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วยำมาเสนอแยกความถี่ของแต่ละแปรที่มีอิทธิพลของแต่ละราย หาอัตราเปรียบเทียบเป็นอัตราส่วนร้อย และเสนอผลการศึกษารวบรวมเป็นตาราง

๘. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาคนชรามีปัญหาในการสัมภาษณ์นาน ๆ คนชราจะเบื่อและคนชรา
มีการศึกษาระดับต่ำไม่สามารถสร้างมาตรวัดเพื่อให้คะแนนเป็นช่วง ๆ หรือเป็น internal
scale ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์รายการคำถามจึงไม่มี จึงนำเอาคำตอบของคนชรา
ที่ไม่มีการแยกแยะในตัวของมันเอง กล่าวคือ คำถามที่ถามคนชราเกือบทั้งหมดหรือทั้งหมดตอบว่า
เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือตกอยู่ในคำตอบใดคำตอบหนึ่งโดยเฉพาะออก ทำให้สามารถตั้ง
คำถามบางคำถามที่ขาดการแยกแยะออกไปได้ อย่างไรก็ตาม การวัดความทันสมัยได้ทำการ
จำแนกลักษณะความทันสมัยเป็น ๒ พวกด้วยกัน คือ ในทางทันสมัย และไม่ทันสมัย โดยมีได้
สนใจที่ความแตกต่างหรือแยกแยะของภายในกลุ่ม แต่เมื่อดูคำถามแปรปรวนภายในกลุ่มพบว่า
ค่าแปรปรวนภายในกลุ่มมีค่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าแปรปรวนระหว่างกลุ่ม^๑

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาแยกหมวดหมู่ กลุ่มของข้อมูลออกดังนี้ :-

- ๑) ลักษณะพื้นฐานทางสังคม ได้แก่
 - เพศ
 - สถานภาพสมรส
 - ระดับการศึกษา
 - อาชีพเดิมก่อนอายุ ๖๐ ปี
 - รายได้
 - ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว

^๑ พิรสิทธิ์ คำนำณศิลป์, สนิท กมลนาวัน, และประเสริฐ รักไทยที่, คนชรา: ปัญหา-
บางประการที่สังคมมองข้ามไป, สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๓.

โดยแจกความถี่เป็นตารางร้อยละ

- ๒) ความทันสมัยจัดออกเป็น ๔ ประเภท คือ
- ด้านความสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน
 - การรับข่าวสาร
 - การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน
 - การยอมรับความคิดใหม่ ๆ
 - มีการวางแผนและมีเหตุผล

ความทันสมัยในด้านความสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบันนั้น ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

- ก. ท่านทราบหรือไม่ว่านายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของไทยคือใคร
- ข. ท่านทราบหรือไม่ว่าตนเองมีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่
- ค. ท่านเคยไปเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่
- ง. ในการเลือกตั้ง ๒๒ เมษายน ๒๕๒๒ ท่านจะไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งหรือไม่

ในกรณีที่ผู้ตอบคำถาม ก. ว่าทราบแล้วเราจะถามเพื่อทำการทดสอบดูว่าทราบจริงหรือไม่ โดยการให้บอกชื่อนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน ถ้าหากคนชราผู้ใดไม่สามารถบอกชื่อได้ถูกต้องเราก็จะถือว่าผู้นั้นไม่ทราบ ผู้ที่ทราบว่าใครเป็นนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของไทยจะได้ ๒ คะแนน ส่วนไม่ทราบได้ ๑ คะแนน ในทำนองเดียวกันผู้ที่ตอบคำถามข้อ ข. ว่าทราบจะได้คะแนน ๒ คะแนน ส่วนไม่ทราบได้ ๑ คะแนน ผู้ที่ตอบว่าเคยไปเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้ ๒ คะแนน ไม่เคยจะได้ ๑ คะแนน คำตอบข้อ ง. นั้นจะกำหนดว่าผู้ที่ตั้งใจว่าจะไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเป็นผู้ได้คะแนนสำหรับคำตอบข้อนี้ ๒ คะแนน และได้เพียง ๑ คะแนน ถ้าตอบว่าไม่ไปหรือตั้งใจจะไม่ไป เมื่อพิจารณาจากคำตอบทั้ง ๔ ข้อนี้เรากำหนดว่าผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง ๖ - ๘ เป็นผู้ทันสมัย ส่วนผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง ๔ - ๕ เป็นผู้ไม่ทันสมัย

ความทันสมัยด้านการรับข่าวสาร ประกอบด้วยคำถาม ๓ ข้อ คือ

- ก. ท่านอ่านหนังสือบ่อยเพียงใด
- ข. ท่านฟังวิทยุบ่อยเพียงใด
- ค. ท่านดูโทรทัศน์บ่อยเพียงใด

คำตอบในแต่ละข้อที่แสดงถึงความถี่บ่อย ๆ ครั้ง จะได้คะแนนเท่ากับ ๒ คะแนน ส่วนคำตอบที่แสดงความถี่ที่ไม่บ่อยนาน ๆ ครั้งหรือไม่เคยเลยจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ คะแนน ในกรณีที่ผู้ใดได้คะแนนรวมระหว่าง ๔ - ๖ จะถือว่าเป็นผู้ทันสมัย ส่วนผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง ๓ - ๔ จะถือว่าไม่ทันสมัย

ความทันสมัยในด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน นั้นประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

- ก. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับข้อความต่อไปนี้ "การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานในปัจจุบันควรจะเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ โดยการหาประสบการณ์เองจากสังคม มิใช่ต้องปฏิบัติตามผู้ใหญ่อย่างเดียว"
- ข. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า บางครั้งผู้ใหญ่ทำผิด เด็กทำถูก ดังนั้นผู้ใหญ่ควรจะยอมรับความคิดเห็นของเด็ก
- ค. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าผู้ใหญ่ควรส่งเสริมให้บุตรได้ศึกษาตามความสามารถ ไม่ใช่ต้องศึกษาตามความเห็นของผู้ใหญ่
- ง. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า บุตรที่แต่งงานแล้วไม่ควรอยู่ในความดูแลของบิดามารดา หรือให้บิดามารดาเป็นผู้ตัดสินใจตลอดเวลา
- จ. ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ระหว่างการสอนให้ดำเนินรอยตามผู้ใหญ่กับปล่อยให้หาประสบการณ์เองในชีวิต ท่านคิดว่าการสอนด้วยวิธีใดจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

คำตอบสำหรับคำถาม ก - ก นั้น จะแยกเป็นเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ผู้ที่เห็นด้วย จะได้คะแนนเท่ากับ ๒ ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ เนื่องจากคะแนนมีเพียงสองช่วง จึงมีลักษณะเป็นเหมือนข้อมูลแบบ ordinal หรือ interval แต่ในการศึกษาครั้งนี้เราได้พิจารณา เป็นข้อมูลแบบ ordinal เมื่อนำมาประกอบกับคำตอบสำหรับคำถามข้อ จ. ซึ่งจะแยกเป็นค่าเป็น ตามรอยผู้ใหญ่ ซึ่งจะมีค่าเท่ากับ ๑ คะแนน และหาประสบการณ์เองซึ่งมีค่าเท่ากับ ๒ จะแนบ แล้วจะใช้ผลรวมของคะแนนแต่ละคนที่ได้รับ เป็นกฎเกณฑ์ในการแบ่งว่าใคร คือ ผู้ที่มีความทันสมัย หรือไม่ทันสมัยในด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน

ในการแบ่งคนเราออกเป็นสองกลุ่มตามความทันสมัยนั้น เราถือว่าผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง ๘ - ๑๐ เป็นผู้ทันสมัย ส่วนผู้ที่ได้คะแนน ๕ - ๗ เป็นผู้ไม่ทันสมัย

ความทันสมัยในด้านการยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ นั้น ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

- ก. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ผู้สมรสควรจะมีจำกัดจำนวนบุตรไม่ให้มีมากจนเกินไป
- ข. ท่านจะยอมรับหรือไม่ถ้าหากเด็กสมัยนี้มีการแสดงออกและมีความคิดเห็นที่แปลกไปกว่าสมัยที่ท่านยังเ็นเด็ก
- ค. เมื่อท่านเห็นเด็กสมัยนี้แต่งตัวแบบตะวันตกต่างประเทศท่านชอบหรือไม่
- ง. ท่านคิดว่าสตรีควรมีสิทธิเท่าเทียมบุรุษหรือไม่
- จ. ท่านคิดว่าคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและมีความสุขในวัยชรา นั้นขึ้นอยู่กับดวงหรือความสามารถส่วนบุคคล

คำตอบสำหรับข้อ ก. นั้นจะแยกเป็นเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เห็นด้วยจะได้คะแนนเท่ากับ ๒ ส่วนไม่เห็นด้วยจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ คำตอบสำหรับข้อ ข. นั้นจะแยกเป็นยอมรับและไม่ยอมรับด้วยคะแนน ๒ และ ๑ ตามลำดับ คำตอบสำหรับข้อ ค. แยกเป็นไม่ชอบเลย ๆ และชอบ ผู้ที่ตอบว่าไม่ชอบจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ ส่วนผู้ที่ตอบว่าเลย ๆ หรือ ชอบ จะได้คะแนนเท่ากับ ๒ คำตอบสำหรับข้อ ง. นั้นผู้ที่ตอบว่าควรจะได้คะแนนเท่ากับ ๒ ส่วนไม่ควรจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ คำตอบสำหรับข้อ จ. นั้นจะให้คะแนนผู้ที่ตอบว่าขึ้นอยู่กับดวง

หรือตอบว่าทั้งสองอย่างนั้นจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ ส่วนผู้ที่ตอบว่าขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนบุคคล
จะได้คะแนนเท่ากับ ๒

ในการพิจารณาความทันสมัยในด้านนี้นั้น เรากำหนดจำแนกว่าผู้ที่ได้คะแนนรวมจากคำตอบ
ทั้ง ๔ ข้อ ระหว่าง ๘ - ๑๐ เป็นผู้ทันสมัย ส่วนผู้ที่ได้คะแนน ๔ - ๗ เป็นผู้ไม่ทันสมัย

ความทันสมัยเมื่อมองจากการวางแผนล่วงหน้า ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

ก. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น มีบ้านของตนเอง
มีความสุขในวัยชรา คือ บุคคลที่ได้วางแผนชีวิตไว้ล่วงหน้า

ข. ท่านคิดว่าวัยชราจะมีความสุขได้ต้องมีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าหรือไม่

คำตอบที่แสดงว่าเห็นด้วยในข้อ ก. จะได้คะแนนเท่ากับ ๒ ส่วนคำตอบที่แสดงว่าไม่เห็น
ด้วยจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ คำตอบที่แสดงว่ามีการเตรียมในข้อ ข. จะได้คะแนนเท่ากับ ๒ และ
ไม่มีการเตรียมตัวจะได้คะแนนเท่ากับ ๑ ผู้ที่ตอบว่าเห็นด้วยหรือในทางบวกกับคำถามทั้งสองข้อก็จะ
ถือว่าเป็นผู้ทันสมัย ส่วนผู้ตอบว่าไม่เห็นด้วยหรือในทางลบกับคำถามเพียงคำถามหนึ่งคำถามใดเรา
ก็จะถือว่าเป็นผู้ไม่ทันสมัย

นำค่าทันสมัยและไม่ทันสมัยมา cross กับลักษณะพื้นฐานทางสังคม (ในข้อ ๑ แล้ว) จึง
นำเสนอในรูปแบบตารางร้อยละ และหาค่าความสัมพันธ์ของความแตกต่างของตัวแปรทั้งสองด้วยการ
หาค่า chi-square ตามสูตร

$$\text{chi-square } x^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

เพื่อทดสอบสมมติฐานต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ (ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร) ค่าของ degree of
freedom (df.) ได้จาก $(r - 1) (c - 1)$

หมายเหตุ : ถ้าค่าที่คาดว่าจะเป็น E ตัวใดตัวหนึ่งมีค่าน้อยกว่า ๑ หรือมีค่า E_{ij} หลาย ๆ ตัวที่มีค่าต่ำกว่า ๕ ก็รวมตัวเลขเข้าด้วยกันเป็นตาราง ๒ x ๒ มี d.f. เป็น ๑ โดยใช้สูตรของ Yates' correction^๑ คือ

$$\chi^2 \text{ Yates-correction} = \sum_{i=1}^2 \sum_{j=1}^2 \frac{(|O_{ij} - E_{ij}| - 0.5)^2}{E_{ij}}$$

เพื่อทดสอบสมมติฐานตามที่ได้ตั้งไว้ แล้วนำค่า chi-square ที่ได้มาหาค่ามีนัยสำคัญ (significant) ถ้าค่าออกมาต่ำกว่า .๐๕ จะยอมรับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ถ้าสูงกว่าจะไม่ยอมรับสมมติฐานนั้น ๆ

๓) คำตอบที่วัดการมองภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- มองตนเองว่ามีคุณค่าสำหรับบุตรหลาน
- มองว่าคนชราทั่วไปไร้คุณค่า
- มองว่าคนชรามีคุณค่าต่อสังคม

นำแต่ละประเภทมารวมกันแล้วนำมาเปรียบเทียบกับตัวกลาง (mean) ของแต่ละประเภท แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ถ้าค่าออกมาสูงกว่าตัวกลาง แสดงว่ามองตนเองมีคุณค่า ถ้าต่ำกว่าตัวกลาง แสดงว่ามองตนเองไม่มีคุณค่าเท่าตัวกลาง แสดงว่ามองตนเองมีคุณค่าบ้าง แล้วนำเอาสัมพันธ์กับ ลักษณะทางสังคมของคนชราต่อไปนี้ :-

- ก. บทบาทที่เคยมีเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในด้านการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในบ้าน ได้แก่ การเงิน การอบรมเลี้ยงดูสมาชิก การซื้อของแพง ๆ การจัดงานมงคลต่าง ๆ
- ข. ความสัมพันธ์กับบุตรหลานและญาติ

^๑ วิสส์ ศิวณิชย์, สมจิต วัฒนาชยากุล, สถิติสำหรับนักสังคมศาสตร์ กรุงเทพฯ:

- ค. การที่บุตรหลานให้ความเคารพนับถือ
- ง. ที่สนใจติดต่อบุคคลรุ่นหลัง
- จ. ความสามารถในการประกอบอาชีพปัจจุบัน

บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปในทางด้านการเงิน การอบรมเลี้ยงดูสมาชิก การเลือกซื้อของที่มีราคาแพง ๆ และ การจัดงานมงคลต่าง ๆ

ศึกษาถึงบทบาทในวัยก่อนวัยชราและในปัจจุบัน ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

- ก. เมื่อท่านยังประกอบอาชีพอยู่ หรือวัยก่อน ๖๐ ปี ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนการศึกษา การเงิน การเลือกซื้อของแพง ๆ และจัดงานสำคัญในบ้าน
- ข. ปัจจุบันใครมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องข้อ ก.

ในแต่ละข้อแยกออกเป็นบทบาททั้ง ๔ ด้าน แต่ละด้านมีคำตอบ ๑ - ๕ ข้อ ก. เป็นบทบาทในอดีต ข้อ ข. เป็นบทบาทในปัจจุบัน นำคำตอบทั้ง ๒ ข้อมาดูความเปลี่ยนแปลง จัดเป็นพวกที่ปัจจุบันมีบทบาทไปในทางมีบทบาทมากขึ้น มีบทบาทเหมือนเดิม มีบทบาทน้อยลง และไม่มีความหมายเลย แต่ปรากฏว่ามีความถี่จำนวนตัวเลขออกมาค่าน้อย จึงนำมารวมกันเป็น ๒ พวก คือ ปัจจุบันมีบทบาท และปัจจุบันไม่มีบทบาท

ความสัมพันธ์กับบุตรหลานและญาติ

ศึกษาถึงความถี่ในการมาเยี่ยมเยียนของบุตรหลาน ตลอดจนได้รับเชิญไปงานมงคลต่าง ๆ หรืออาจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญในบ้านจากคำถามต่อไปนี้

- ก. ปัจจุบันมีบุตรหลาน (นอกจากที่อยู่ด้วย) มาเยี่ยมเยียนบ่อยเพียงใด
- ข. ปัจจุบันเมื่อมีกิจกรรมในครอบครัวของญาติหรือบุตรหลานท่านได้รับเชิญไปในกิจกรรมใดบ้าง
- ค. เมื่อมีงานมงคลต่าง ๆ ที่ญาติจัดขึ้น ท่านมีส่วนร่วมในงานนั้นมากน้อยเท่าใด
- ง. ท่านได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากบุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) เพียงใด

จ. บุตรหลาน (ญาติพี่น้อง) มาเยี่ยม เขียนกันบ่อยหรือไม่

ในแต่ละข้อมีคำตอบ ๕ คำตอบ นำคำตอบมาแบ่งเป็น ๕ กลุ่ม คือ ไม่มีใครมาเยี่ยม เขียนเลย นาน ๆ มาเยี่ยมเขียนครั้ง มาเยี่ยมเขียนเป็นครั้งคราว มาเยี่ยมเขียนบ่อย ๆ มาเยี่ยมเขียนเป็นประจำหรือบุตรหลานอยู่ด้วยกัน

การที่บุตรหลานให้ความเคารพนับถือ

ได้คำตอบจากการที่คนชรารับรู้หรือมีความคิดว่า บุตรหลานให้ความเคารพนับถือตนเองอย่างไร ตลอดถึงการอยู่ในโอวาทของบุตรหลานตามความคิดเห็นของคนชรา ในที่นี้ได้แยกบรรยายออกเป็น ๒ พวกด้วยกัน คือ บุตรหลานให้ความเคารพนับถือพวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่งเป็นการปฏิบัติของบุตรหลานตามความคิดของคนชราว่าอยู่ในโอวาทเพียงใดจากคำถามต่อไปนี้

ก. บุตรหลาน (หรือญาติพี่น้องในกรณีที่ไม่มีบุตรหลาน) ให้ความเคารพนับถือท่านอย่างไร

ข. บุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) อยู่ในโอวาทของท่านมากน้อยเท่าใด

จากคำถามแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก ๕ คำตอบด้วยกัน เนื่องจากคำตอบบางคำตอบรวมกันได้จึงรวมเป็น ๓ คำตอบ ได้แก่ ทุกคนให้ความเคารพนับถือ ส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ และบุตรหลานให้ความเคารพนับถือน้อย ในด้านการอยู่ในโอวาทก็แบ่งเป็น ๓ กลุ่มเช่นเดียวกัน คือ ไม่อยู่ในโอวาท บางครั้งอยู่ในโอวาท และอยู่ในโอวาททุกเรื่อง

ทัศนคติต่อบุคคลรุ่นหลัง

ศึกษาในด้านของการที่บุตรหลานให้ความเป็นอิสระต่อคนชรา มีความคิดเห็นตรงกันชัดเจนบ้างน้อยเพียงใด กล่าวรวมอยู่ในความเป็นอิสระในการตัดสินใจในการกระทำต่าง ๆ จากคำถามต่อไปนี้

ก. บุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) ของท่านยอมให้ท่านทำตามสิ่งที่ท่านต้องการมากน้อยเพียงใด

- ข. เมื่อบุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) มีความคิดขัดแย้งกับท่าน ซึ่งท่านเห็นว่าความคิดนั้นไม่ทำให้ท่านเกิดผลเสีย ท่านจะยอมทำตามมากน้อยเพียงใด
- ค. ท่านมีเรื่องขัดใจกับบุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) ของท่านบ่อยหรือไม่
- ง. บุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) ทำอะไรให้ท่านถูกใจหรือไม่เพียงใด
- จ. บุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) เคยชุกให้ท่านกระทบกระเทือนใจบ่อยหรือไม่
- ฉ. เมื่อท่านมีความคิดเห็นหรือต้องการทำอะไร บุตรหลาน (หรือญาติพี่น้อง) จะขัดแย้งท่านได้หรือไม่
- ช. มีบุคคลอื่นหรือเหตุการณ์ที่ทำให้ท่านโกรธบ่อยหรือไม่

มีคำตอบให้เลือก ๐ - ๕ นำมาจัดเป็น ๓ กลุ่ม แล้วนำทั้ง ๗ ข้อมารวมกัน ทารด้วย ๗ เป็นความถี่ของแต่ละพวก

ความสามารถในการประกอบอาชีพปัจจุบัน

ศึกษามาถึงความสามารถในการทำงานเลี้ยงตนเองของคนชราในปัจจุบัน รวมถึงรายได้ปัจจุบัน จากคำถามข้อต่อไปนี้

- ก. เดี่ยวนี้ท่านมีอาชีพอะไร
- ข. รายได้ปัจจุบันมาจากทางใด
- ค. ในตอนนี้ท่านคิดว่าท่านได้ทำงานเพียงใด

แต่ละข้อมีคำตอบหลายแบบด้วยกัน จึงต้องแยกบรรยายทีละแบบ เมื่อจัดทั้งหมดเป็นหมวดหมู่แล้วนำมา cross กับภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองแล้วแยกบรรยายเป็นตารางร้อยละ

ทดสอบความสัมพันธ์ด้วยการหาค่า chi-square และทดสอบสมมติฐานโดยทวิภาคัยสำคัญ

๔) นำเอาลักษณะพื้นฐานทางสังคมมาเกี่ยวข้องกับการมองภาพพจน์ตนเอง คือ

- เพศ
- ระดับการศึกษา
- ลักษณะครอบครัว
- รายได้

ทดสอบความสัมพันธ์ด้วย chi- square เช่นเดียวกัน

๕) ทดสอบความสัมพันธ์ของการมองตนเองกับความทันสมัย โดยนำแต่ละกลุ่มของความทันสมัยกล่าวมาแล้วรวมกันหาตัวกลาง แล้วจึงนำมาสัมพันธ์กับการมองตนเอง ทดสอบความสัมพันธ์ด้วย chi- square

๖) เสนอความต้องการ ปัญหา และความคิดเห็นของคนชราเป็นตารางร้อยละ.